Müstəqilliyə gedən yol:

Heydər Əliyev şəxsiyyəti və siyasi reallıqlar

Siyasi varislikdən qüdrətli dövlətçilik fəlsəfəsinə

⇨ Əvvəli ötən sayda

İnformasiya məkanında qərəzli sadiləri sındıran dəmir İrade

Yaxın onilliklərin tarixi hadisələrinin şərhi bir daha sübut etdi ki, dövlətçilik strategiyasında istənilən addım Azərbaycanın inkişafı üçün dividentlər gətirib. Hətta zaman-zaman itirdiklərimizin bərpası ilə yanaşı, yeni dünya nizamında Azərbaycan həqiqətlərinin bərqərar olması kimi ümummilli məsələlərin müzakirəsi hər zaman qələbə ilə başa çatıb. Erməni silahlı qüvvələrinin və onların havadarlarının regiondakı sabitliyi pozmaqla xalqların həyatına böyük faciələr gətirməsini qəbul etmək istəməyən qüvvələrə onların uydurduqları yalançı erməni miflərinin mahiyyəti nəinki sübut olundu, hətta bu miflər darmadağın edildi və əsl tarixi həqiqətlər Azərbaycanın iradəsi ilə elmi siyasi müstəviyə gətirildi. Burada Prezident İlham Əliyevin siyasi iradəsindən doğan xalq diplomatiyasının kökündə Azərbaycan xalqına qarşı tarixi ədalətsizliyə səbəb olan səbəblərin sındırılması kimi missiyanın uğurlu nəticələrini görməmək mümkün deyildir. Ən əvvəl II Vətən müharibəsinin başlanmasınadək Prezident İlham Əliyevin planetar təfəkkürünün gücü beynəlxalq aləmə bu istiqamətdə çox ciddi dərslər və mesajlar verdi. Daha sonra dünya informasiya məkanında Azərbaycanın gətirdiyi ədalətli və qərəzsiz arqumentlər riyakar qüvvələri fakt qarşısında qoymaqla həm də Azərbaycan xalqının qəhrəmanlıq potensialının nəyə qadir olduğunu anlatdı. Bu baxımdan ulu öndər Heydər Əliyevin ideyalarının siyasi varislikə müqayisəsi deməyə əsas verir ki, bu tarixi missiya xalqın özünüdərk prosesində siyasi liderin xarizması ilə sıx bağlıdır və demək olar ki, onun hərəkətverici qüvvəsidir. Ən mühüm nəticəni 2020-ci ildə Azərbaycan xalqının 44 günlük Vətən müharibəsinin timsalında gördük. Bu ümumxalq mübarizəsi göstərdi ki, xalqın qələbə əzmi onun milli lider ətrafında mütəşəkkil birliyindən keçir. Onun formalaşması, xalq üçün uğurlu nəticələri isə möhkəm siyasi iradənin, müdrik təfəkkürün təsiri ilə zaman-zaman çox çətin tarixi şəraitdə mümkün olmuşdur. Odur ki, ulu öndər Heydər Əliyevin Azərbaycanın müstəqil dövlətçilik strategiyasında qarşıya qoyduğu uzaqgörən hədəflərlə, İlham Əliyevin qüdrətli siyasi liderliyi arasında xüsusi bir bağlılıq vardır. Bu, Azərbaycanı tənəzzüldən tərəqqiyə, məğlubiyyətdən qalibiyyətə, millilikdən bəşəriliyə aparan Heydər Əliyev ideyalarının İlham Əliyevin uğurlu dövlətçilik fəaliyyətindəki inikasıdır. Vətən müharibəsindəki tarixi Qələbə bu strategiyanın Azərbaycanın inkişafındakı uzun tarixi zaman alternativsizliyini bir daha sübut etmiş oldu. Biz əslində bu prosesdən yaranan qüdrətli dövlətçilik fəlsəfəsinin uğurlu nəticələrini nəinki Azərbaycanda, Cənubi Qafqazda baş verən sülh sabitlik və tərəqqi kontekstində təhlil etməli, nəticələrin bəşəriyyət üçün faydasını gündəmə gətirməliyik. Elmi və siyasi dairələrin diqqəti bir həqiqətin dərkinə yönəlməlidir ki, Azərbaycanın Vətən müharibəsi bölgə xalqlarının sabit, sülh şəraitində yaşamaq imkanları üçün yol açıb. Cənubi Qafqazın təhlükəsizliyinə olan təhdidlərin aradan qaldırılması kimi tarixi vəzifəni həll edib.

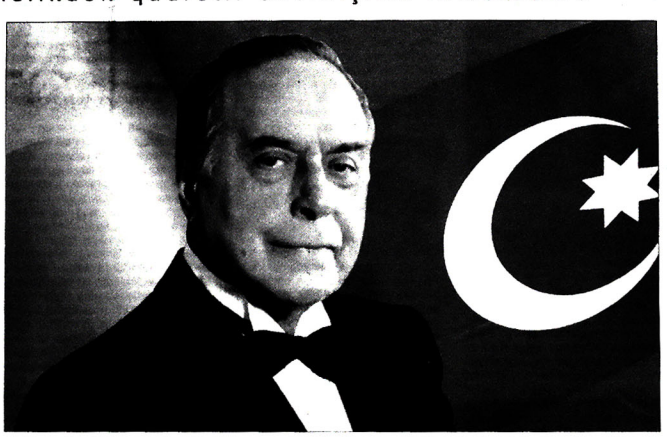

Postmüharibə dövründə ağıllı güc bizə nə vəd edir

Azərbaycanın işğaldan azad edilmiş tarixi ərazilərində suverenliyini mütləq formada təsdiq edən 2020-ci il 10 noyabr Bəyannaməsi bölgədə sülhün bərqərar olması üçün bütün imkanları yaradan mühüm sənəddir. Bu imkanlar Azərbaycanın iradəsi ilə bölgədə yaradılan yeni reallıqların səyəsində mümkün olmuşdur. Təbii ki, işğalçılıq xülyası ilə yaşam tərzi bir sıra qüvvələrin bu reallıqları qəbul etməsi üçün çətin bir prosesdir. Lakin postmüharibə dövrünün reallıqları onu göstərir ki, Azərbaycanın ağıllı gücünün qarşısında irəli sürüləcək hər hansı tələb artıq effektivliyini itirmişdir. Əgər indiyədək bütün qüvvələrin və hüquq mexanizmlərinin bölgəyə dair mövcud olan mövqeləri işğalçılığa rəvac veribsə, tənəzzülə yol açıbsa Azərbaycanın sülh və əməkdaşlıq konsepsiyasından irəli gələn yeni reallıqlara hansı alternativlik ola bilər? İşğalçını müdafiə etmək? İkili standartlar? Vandalizmi alqışlamaq? Etnik təmizləmə? Təbii ki, Vətən müharibəsində bütün bunlar Azərbaycanın siyasi iradəsi ilə öz qiymətini aldı və başqa heç bir nəqativ addımın atılmasına yer qalmadı. Ermənistanın ənənəvi siyasi "nihilizm" xəstəliyi isə bu reallıqları dərk etmədikcə onun acı sonluğa yaxınlaşmasını qaçılmaz edəcək.

Azərbaycanın geosiyasi balanslaşdırma siyasəti və bölgənin konfiqurasiyası

Azərbaycanın yaratdığı yeni reallıqlardan ən əsası budur ki, Ermənistanın təcavüzkar tərəf olduğu artıq bütün dünyada qəbul edilən inkarolunmaz faktdır, təcavüzkar müharibədə kapitulyasiya olduğu üçün bütün şərtləri qəbul edib və onları yerinə yetirməyə borcludur. Bu şərtlərin yerinə yetirilməməsi, yaxud yayınma cəhdləri Ermənistan üçün ağır nəticələrə səbəb olan yeni məsuliyyətin yaradılması deməkdir. Nəzərə alınmalıdır ki, kapitulyasiya aktının mezmunu və zəruri məqsədi ilk növbədə hərbi əməliyyatların dayandırılması ilə regionda əməkdaşlığın, sabitliyin təmin edilməsini, qarşılıqlı inteqrasiya proseslərinin sülh şəraitində təmin edilməsi məqsədi ilə imzalanan hüquqi baza sənədidir. Burada açıq ifadə olunmuş prinsipləri tərəflər qəbul edərək rəsmən imzalamışlar. Postmüharibə mərhələsində qarşı tərəflər zəruri həqiqəti dərk etməlidir ki, 2020-ci ilin 10 noyabr tarixinə Azərbaycan, Rusiya və Ermənistan tərəflərinin imzaladıqları Bəyanatın 9-cu bəndində əksini tapmış "Zəngəzur dəhlizi"nin açılması istiqamətində Ermənistanın üzərinə düşən öhdəliyin müxtəlif bəhanələrlə uzadılması cəhdləri regionda sabitliyin bərqərar olmasına maneələr yaratmaqla, hətta təhlükəsizliyə olan təhdidlərə yenidən yol açmış olur. Bu prosesdə mövqəsizlik hətta Bəyanatın prinsipləri ilə ziddiyyət təşkil edir. Ona görə də 10 İyul 2021-ci il tarixdə Prezident İlham Əliyev Rusiyanın dövlət başçısı Vladimir Putinlə Moskva şəhərində görüşərkən bu məsələyə dair mövqeyini belə bildirmişdir: "Əlbəttə, regionda münaqişədən sonrakı vəziyyət mövzusu da var. Biz Sizinlə daim əlaqə saxlayırıq. Hərbi əməliyyatlar başa çatandan sonra ötən səkkiz ay ərzində, zənnimcə, yanvar ayında Moskvada şəxsən görüşümüz və telefon söhbətlərimiz vəziyyətin sabitləşdirilməsi işində çox mühüm rol oynayıb. Biz qətiyyətlə münaqişədən sonrakı dövrün maksimum ağırsız keçməsi əzmindəyik. Düşünürəm ki, ümumi səylərimizlə buna nail olacağıq" Bəyanatın 9-cu maddəsində qarşıya qoyulan bu məqsədlərin mahiyyəti belə şərh olunmuşdur: "Bölgədəki bütün iqtisadi və nəqliyyat əlaqələri bərpa edilir. Ermənistan Respublikası vətəndaşların, nəqliyyat vasitələrinin və yüklərin hər iki istiqamətdə maneəsiz hərəkətinin təşkili məqsədilə Azərbaycan Respublikasının qərb rayonları və Naxçıvan Muxtar Respublikası arasında nəqliyyat əlaqəsinin təhlükəsizliyinə zəmanət verir. Nəqliyyat əlaqəsi üzrə nəzarəti Rusiyanın Federal Təhlükəsizlik Xidmətinin Sərhəd Xidmətinin orqanları həyata keçirir". Lakin bu dəfə də növbəti riyakarlığa əl atan Ermənistanın Baş naziri Nikol Paşinyan sənədin bu maddəsini təhrif etməyə cəhd etmiş və bildirmişdir ki, guya rəsmi Bakı Ermənistan-Gürcüstan-Azərbaycan-Rusiya dəmir yolunun açılmasından imtina edib. Təəssüfləri olsun ki, Ermənistanda boşboğazlıq edib müharibədən və ya Zəngəzurla bağlı reallığı əks etdirməyən məsələlərdən danışanlar erməni cəmiyyətinin də xeyrinə olacaq beynəlxalq layihələrin reallaşmasını bu sərsəm fikirlərlə əngəlləmiş olduqlarının hələ də fərqində deyillər. İstər Ermənistanın, istərsə də onun havadarlarının belə uğursuz cəhdlərlə Azərbaycanın iradəsinə qarşı addım atma cəhdləri əslində siyasi spekulyasiyadan başqa bir şey ola bilməz. Çünki əvvəla, Zəngəzur dəhlizi dövlətlərarası əməkdaşlığın iqtisadi dividentləri üçün çox ciddi prioritet kəsb edir. Onun reallaşmasına maneənin tərədilməsi dövlətlər üçün böyük iqtisadi itki deməkdir. İkincisi, bu gün ən yaxşı halda dəhlizin tələb edilməsi Ermənistana edilən güzəştdir. Tarixi siyasi reallıqlar sübut edib ki, sonradan Ermənistan adında yaradılan qurama dövlətin tərkibinə verilən Azərbaycanın Zəngəzur mahalı vaxtilə böyük siyasi oyunların qurbanına çevrilib. Azərbaycan hazırda bu kimi tarixi hadisələrə olan münasibətini ortaya qoyub və baş vermiş ədalətsizliklərin cavabını soruşmaq haqqına malikdir. Üçüncüsü, Ermənistanı himayə edən dövlətlər anlamalıdırlar və anlayırlar ki, "mezlum ermənicilik"ə himayədarlıq etmək onlara ağır iqtisadi siyasi zərbə vurmaqdan başqa indiyədək heç nə verməyib və verməyəcək də. Bəs onda əməkdaşlığa manə törətmək hansı siyasi məntiqə sığır və buna kim razı ola bilər?. Təbii ki, bu, qəbuledilməzdir. Ona görə də qərşılıqlı etimad mühitinin yaradılması ilə böyük perspektivlərə nail olmağın ən etibarlı vasitə olduğunu Azərbaycanın iradəsi və zamanın reallığı göstərməkdədir.

Şuşa Bəyannaməsi tarixi reallıqların düzgün dərkini qarşıya qoyur

2021-ci il 15 iyun tarixdə Azərbaycan və Türkiyə Prezidentlərinin Şuşa şəhərində imzaladıqları Bəyannamə xüsusi tarixi əhəmiyyətinə görə beynəlxalq arenada bir çox analitiklərin təhlil obyektinə çevrilmişdir. Azərbaycan xalqının qəhrəmanlıq simvolu olan Şuşa şəhərində Azərbaycan Respublikası ilə Türkiyə Respublikası arasında müttəfiqlik münasibətlərinin çoxtərəfli istiqamətlərini əhatə edən Bəyannamə Azərbaycan xalqının Qurtuluş Günü - 15 iyun tarixinə və Qarabağ, Zəngəzur üçün çox vacib sayılan Qars müqaviləsinin 100-cü ildönümünə təsadüf etməsinin isə xüsusi rəmzi mənası vardır. O biri tərəfdən hər iki müttəfiq ölkə tarixi hadisələrin hazırkı dönəmində bölgədə müşahidə olunan xarici qüvvələrin maraq və mənafələrinə tutarlı cavab olaraq zəruri tarixi missiyanın həllinə bu Bəyannamədə qarşıya qoyulan vəzifələrlə nail oldular. Azərbaycan-Türkiyə müttəfiqliyinin miqyası və potensial imkanları bir sıra qüvvələrin özləri üçün ölçü götürməsini gündəmə gətirdi. Biz regionun geosiyasi mənzərəsində həmişə müşahidə edirik ki, tarixin təkrarlanması, oxşar hadisələrin baş verməsi Azərbaycanın mənafeyinə zidd addımların cərəyan etməsi fonunda özünü göstərmişdir. Sirr deyil ki, indi də bölgə uğrunda bir sıra region və Qərb dövlətləri öz maraqları baxımından müxtəlif mübarizə üsulları seçməkdədirlər. Fərqli zamanlarda bu maraqların qurbanına çevrilmiş bir sıra milli problemlərimiz sonralar çətin tarixi vəzifələrin həllini qarşımıza çıxarmışdır. Ona görə də Şuşada Türkiyə lideri ilə Bəyannamənin imzalanması zamanı Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev Qars müqaviləsinə və onun sonrakı hadisələrə təsirinə diqqət yetirmiş və demişdir: "Tarixi Qars müqaviləsi düz yüz il əvvəl imzalanıb. Bu da böyük rəmzi məna daşıyır. Yüz ildən sonra azad edilmiş Şuşa şəhərində müttəfiqlik haqqında imzalanmış Birgə Bəyannamə bizim gələcək işbirliyimizin istiqamətini göstərir. Bəyannamədə bir çox önəmli məsələlər öz əksini tapır. Beynəlxalq müstəvidə birgə əməkdaşlıq fəaliyyətimiz, siyasi əlaqələr, iqtisadi-ticarət əlaqələri, mədəniyyət, təhsil, idman, gənclər siyasəti, demək olar ki, bütün sahələr əhatə olunur. Cənub Qaz Dəhlizinin Türkiyə, Azərbaycan, dünya üçün önəmi göstərilir. Hər bir məsələ çox böyük önəm daşıyır". Fərqli zamanlarda və tarixi şəraitdə mövcud olan hər iki müqavilələrin mahiyyətində bizi düşündürən o hal olmalıdır ki, Azərbaycan 100 il bundan əvvəl böyük təzyiqlərin altında dərin siyasi böhran yaşadığı halda bu gün qardaş Türkiyə Respublikası ilə Şuşa şəhərində Zəfər bayramını qeyd etməklə həm də bölgənin taleyini həll edirlər. Dövlət başçısının apardığı uzaqgörən siyasət nəticəsində xalqımız düz 100 il sonra tarixi ədalətə bərpa edərkən həm də Şuşa Bəyannaməsi ilə dünyanın tarixi gerçəkliklərə qəbul etməsi üçün rəsmi mövqe sərgiləndilər. Bu mövqenin son iki yüz ildən artıq bir dövrdə yeni geosiyasi reallıqlara Azərbaycan tərəfindən verilən başlanğıc olduğu tamamilə haqlı və əsaslıdır.

✍ **İlham Məmmədzadə**
AMEA Fəlsəfə və Sosiologiya İnstitutunun direktoru, fəlsəfə elmləri doktoru, professor

✍ **Sənan Həsənov**
YAP Fəlsəfə və Sosiologiya İnstitutu Ərazi Partiya Təşkilatının sədri, siyasi elmlər üzrə fəlsəfə doktoru, dosent